30. 9. 2002

ID: 18761

Náhrada za ztrátu na výdělku

K příjmům ze zaměstnání poživatele invalidního důchodu se při určení náhrady za ztrátu na výdělku při uznání invalidity podle ustanovení § 195 zák. práce nepřihlíží jen tehdy, když samotný výkon práce nutí pracovníka, aby s výraznějším nasazením sil překonával omezení plynoucí z jeho zdravotního stavu.

K příjmům ze zaměstnání poživatele invalidního důchodu se při určení náhrady za ztrátu na výdělku při uznání invalidity podle ustanovení § 195 zák. práce nepřihlíží jen tehdy, když samotný výkon práce nutí pracovníka, aby s výraznějším nasazením sil překonával omezení plynoucí z jeho zdravotního stavu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 1661/2001, ze dne 2.7.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce P. H., zastoupeného advokátem, proti žalované S. a.s., zastoupené advokátem, o odškodnění pracovního úrazu, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 14 C 9/93, o dovolání účastníků proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. února 2000 č.j. 35 Co 449/99-170, tak, že dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v části, v níž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby o zaplacení 372.098,- Kč a o placení pravidelného měsíčního peněžitého důchodu od 1.7.1998, odmítl a zrušil rozsudek Městského soudu v části, v níž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobci 58.695,- Kč, a bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Nejvyšší soud České republiky zároveň věc vrátil v tomto rozsahu Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal (žalobou změněnou se souhlasem soudu), aby mu žalovaná na odškodnění pracovního úrazu nahradila ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, která mu vzniká od 15.2.1987 (původně požadoval náhradu za dobu od 15.2.1987 do 15.1.1988 ve výši 42.790,- Kč a od 15.1.1988 částku 6.025,- Kč měsíčně, posléze náhradu za dobu od 15.2.1987 do 30.6.1998 ve výši 439.196,- Kč a od 1.7.1998 částku 4.778,- Kč měsíčně). Žalobu odůvodnil tím, že u žalované (jejího právního předchůdce) pracoval v dole jako lamač-hlavní předák a že dne 25.4.1986 utrpěl pracovní úraz, pro který byl od 15.2.1987 uznán plně invalidním. Žalovaná svoji odpovědnost uznala, avšak poskytovala žalobci náhradu za ztrátu na výdělku pouze v omezené výši ve smyslu ustanovení § 195 odst. 2 věty první a druhé zák. práce, ačkoli byla škoda způsobena výhradně organizací porušením předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Od ledna 1992 žalovaná výplatu náhrady zcela zastavila s odůvodněním, že na straně žalobce došlo k podstatné změně poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce, spočívající v zásadní změně jeho zdravotního stavu nesouvisející s pracovním úrazem (ischemická choroba srdeční).

Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 20.1.1997 č.j. 14 C 9/93-83 zamítl žalobu o uložení povinnosti žalované zaplatit žalobci 42.790,- Kč a od 15.1.1988 mu platit pravidelný měsíční peněžitý

důchod ve výši 6.025,- Kč a rozhodl, že „náklady znalečného ve výši 3.125,- Kč nese český stát“ a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně z provedených důkazů dovodil, že žalovaná žalobce „řádně odškodňovala“ až do doby, kdy byl postižen ischemickou chorobou srdeční, v níž „je třeba spatřovat změnu poměrů dle § 202 odst. 1 zák. práce“ způsobující zánik nároku na náhradu za ztrátu na výdělku.

K odvolání účastníků Městský soud v Praze usnesením ze dne 25.7.1997 č.j. 35 Co 288/97-100 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud vytknul soudu prvního stupně, že se zaměřil pouze na zkoumání, zda došlo na straně žalobce ke změně poměrů, aniž by se zabýval tím, zda škoda na zdraví byla žalobci způsobena výhradně právním předchůdcem žalované porušením předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a náleží-li žalobci od 15.2.1987 náhrada za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 odst. 2 věty třetí zák. práce „ve znění platném v době vzniku škody“. Rozsudek soudu prvního stupně je tak podle názoru odvolacího soudu pro nedostatečná skutková zjištění a „zcela nesrozumitelné“ odůvodnění nepřezkoumatelný.

Obvodní soud pro Prahu 8 poté rozsudkem ze dne 21.1.1999 č.j. 14 C 9/93-139 žalované uložil, aby žalobci zaplatila 8.403,- Kč, žalobu „ohledně částky 430.793,- Kč“ a o placení „renty ve výši 4.778,- Kč počínaje dnem 1.7.1998“ zamítl a rozhodl, že „náklady znalečného ve výši 3.375,- Kč nese český stát“ a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Po doplnění řízení dospěl soud prvního stupně k závěru, že žalovaná „žádným důkazem neprokázala“, že by žalobce svým zaviněním ať zcela či částečně porušil právní či ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, a proto má žalobce nárok na náhradu ztráty na výdělku „bez omezení dle § 195 odst. 2 věta prvá a druhá zák. práce platného v době vzniku škody“. Vycházeje dále ze znaleckého posudku MUDr. J. K. dovodil, že od roku 1991 došlo u žalobce v souvislosti s ischemickou chorobou srdeční k závažné změně poměrů podle ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce, v důsledku níž „již nenáleží od 1.1.1992 žalobci žádná náhrada“. Protože za období od 15.2.1987 do 31.12.1991 mělo být žalobci na náhradách vyplaceno 169.706,- Kč, avšak od žalované obdržel toliko 161.303,- Kč, přiznal žalobci odpovídající doplatek ve výši 8.403,- Kč. Při výpočtu výše náhrady soud prvního stupně přihlížel rovněž k výdělkům žalobce, kterých dosahoval v zaměstnání u žalované vedle svého invalidního důchodu.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29.2.2000 č.j. 35 Co 449/99-170 rozsudek soudu prvního stupně „v zamítavém výroku o rentě“ a „v zamítavém výroku ohledně částky 430.793,- Kč co částky 372.098,- Kč“ potvrdil a „co do částky 58.695,- Kč“ změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci „tuto částku“, ve výroku o nákladech řízení státu změnil tento rozsudek tak, že žalovaná je povinna zaplatit České republice „na těchto nákladech“ 3.375,- Kč na účet Obvodního soudu pro Prahu 8; současně rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na nákladech řízení 24.585,- Kč a na nákladech odvolacího řízení 6.900,- Kč, obojí „na účet jeho právního zástupce JUDr. K. Š.“, a České republice na nákladech odvolacího řízení „částku, která bude stanovena samostatným usnesením na účet Obvodního soudu pro Prahu 8“. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalobce neporušil žádné své povinnosti ani bezpečnostní předpisy, ale že je naopak porušila žalovaná, a proto „je namístě neomezovat náhradu za ztrátu na výdělku limity stanovenými v § 195 odst. 2 zák. práce“. Soudu prvního stupně však vytknul, že nesprávně zahrnoval do výpočtu náhrady výdělek, kterého žalobce vedle svého invalidního důchodu dosahoval u žalované na místě, které neodpovídalo ani jeho předchozímu zaměstnání lamače, ani jeho původní profesi truhláře, neboť v takovém případě je podle názoru odvolacího soudu „nutno mít za to, že výdělek dosahoval zvýšeným úsilím“, a nelze proto k němu při stanovení náhrady přihlížet. Stejně jako soud prvního stupně odvolací soud dovodil, že po onemocnění žalobce ischemickou chorobou srdeční

zanikla žalované povinnost platit žalobci náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, avšak podle jeho názoru je třeba „jako nejzazší okamžik“, kdy došlo ke změně poměrů žalobce, stanovit den, kdy žalobce podstoupil operaci srdce, t.j. 15.4.1991. Protože za dobu od 15.2.1987 do 14.4.1991 by žalobci náležela náhrada v celkové výši 236.804,- Kč, a protože žalovaná zaplatila žalobci z tohoto titulu celkem 169.706,- Kč a 8.403,- Kč již bylo žalobci pravomocně přisouzeno, odvolací soud žalobci přiznal dalších 58.695,- Kč.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podali dovolání oba účastníci.

Žalobce ve svém dovolání proti potvrzujícím výrokům rozsudku odvolacího soudu, jehož přípustnost dovozoval z ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř., namítal, že se soudy při zkoumání, zda u něho došlo v důsledku ischemické choroby srdeční k podstatné změně poměrů, nezabývaly otázkou možnosti žalobce vykonávat jinou vhodnou práci, tj. nikoli práci lamače v podzemí, ale práci truhláře, které se vyučil, přestože oba znalci ve svých posudcích „nikde nehovoří o tom, že by právě díky kompenzaci ischemické choroby byla pro žalobce nevhodná, či dokonce vyloučená běžná práce truhláře“. Jestliže odvolací soud dovodil, že žalobce nemůže kvůli srdeční chorobě vykonávat původní práci lamače, měl podle názoru žalobce „při rozhodování o rentě použít té metodiky“, že by stanovil povinnost žalované platit náhradu ve výši „rozdílu mezi invalidním důchodem a průměrným platem truhláře v Praze či středočeském kraji“, když „je zřejmé“, že žalobce nemůže vykonávat práci truhláře „právě a jedině z toho důvodu, že nemůže dostatečně manipulovat rukou tak, jak truhlářská práce vyžaduje, a tato indispozice má původ v pracovním úrazu a nikoli v ischemické chorobě srdeční“. Žalobce navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu „v napadených výrocích“ zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve svém dovolání, které směřuje proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu, vyjádřila nesouhlas s názorem odvolacího soudu, že každý výdělek dosažený poškozeným vedle invalidního důchodu „je nutné bez dalších bližších skutkových zjištění“ považovat za výdělek dosažený zvýšeným pracovním úsilím, tedy za výdělek „nezapočitatelný“ do výpočtu náhrady za ztrátu na výdělku. Zdůraznila, že judikatura v tomto směru zaujímá stanovisko, že výdělek za práci takto pracujícího poživatele hornického stavovského invalidního důchodu „nelze automaticky vylučovat“ při výpočtu náhrady, ale jen tehdy, je-li prokázáno, že výdělku dosahoval jen díky zvýšenému pracovnímu úsilí. Mimo to namítala, že ze strany odvolacího soudu šlo o „tzv. překvapivé rozhodnutí“ založené na právním názoru, který „nebyl soudem prvního stupně nijak prezentován“ a účastníkům byl neznámý. Důsledkem tohoto postupu pak bylo „porušení zásady dvojinstančnosti rozhodování vůči žalované“. Navrhla, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) věc projednal podle Občanského soudního řádu ve znění účinném do 31.12.2000 - dále jen „o.s.ř.” (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony); po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu byla podána oprávněnými osobami (účastníky řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), se nejprve zabýval otázkou, zda jde o dovolání přípustná.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu (s výjimkou rozsudků, kterými bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že zde není), jestliže trpí vadami uvedenými v ustanovení § 237 odst. 1 o.s.ř. Dovolání je též přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé [§ 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř.]. Dovolání je přípustné také proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak, než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 238 odst. 1 písm. b) o.s.ř.]. Dovolání je rovněž přípustné proti rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže odvolací soud ve výroku rozhodnutí vyslovil, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu (§ 239 odst. 1 o.s.ř.).

Podle ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam.

Protože postupem podle ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. může být dovolání připuštěno jen pro řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu, nevyhověl-li odvolací soud jeho návrhu na vyslovení přípustnosti dovolání, jen z důvodu uvedeného v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. Tímto dovolacím důvodem vymezené právní otázky současně musí mít - jak plyne ze shora uvedeného - zásadní význam, neboť jen taková právní otázka, která byla pro rozhodnutí věci určující, může vést k závěru o splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle ustanovení § 239 odst.2 o.s.ř.

Žalobce napadá rozsudek odvolacího soudu v části, v níž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby o uložení povinnosti žalované zaplatit žalobci 372.098,- Kč a od 1.7.1998 mu platit pravidelný měsíční peněžitý důchod ve výši 4.778,- Kč. Protože dovolání do této části rozsudku odvolacího soudu není podle ustanovení § 238 a § 239 odst.1 o.s.ř. přípustné, a protože z obsahu spisu nevyplývá (a ani to dovolatel netvrdí), že by rozsudek odvolacího soudu v této části byl postižen některou z vad uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 o.s.ř., může být přípustnost dovolání do potvrzujícího rozsudku odvolacího soudu v této věci založena jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. Přípustnost dovolání podle ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. přitom není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam; přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V posuzovaném případě odvolací soud při výpočtu výše náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti vycházel v souladu s ustanovením § 195 zák. práce (ve znění účinném do 30.6.1987) z průměrného výdělku žalobce, kterého dosahoval jako lamač-hlavní předák, než utrpěl pracovní úraz. Pro rozhodnutí odvolacího soudu o tom, zda žalobci náleží náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti po 15.4.1991 (kdy podstoupil operaci srdce), byl proto určující závěr, zda se ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce změnily podstatně poměry poškozeného, které byly rozhodující pro určení výše náhrady za ztrátu na výdělku, tedy zda by žalobce po onemocnění ischemickou chorobu srdeční byl schopen výdělečné činnosti, kdyby nebylo následků pracovního úrazu. Úvaha žalobce, že přes srdeční onemocnění mohl eventuelně vykonávat práci truhláře, které se dříve vyučil, a že proto odvolací soud měl „při rozhodování o rentě použít té

metodiky“, že by stanovil povinnost žalované platit náhradu ve výši „rozdílu mezi invalidním důchodem a průměrným platem truhláře v P. či středočeském kraji“, není z tohoto hlediska významná, neboť jiný průměrný výdělek než průměrný výdělek před vznikem škody ve smyslu ustanovení § 195 odst. 1 zák. práce zjištěný podle ustanovení § 275 odst. 1 zák. práce (ve znění účinném do 30.6.1987), popř. upravený podle příslušných valorizačních předpisů, kogentní právní úprava nepřipouští. Spatřuje-li proto žalobce zásadní právní význam napadeného rozsudku v řešení právě uvedené otázky, dovolává se přípustnosti dovolání z důvodu, který nemá bezprostřední vztah k napadenému rozhodnutí.

Z uvedeného vyplývá, že dovolání žalobce do potvrzující části rozsudku odvolacího soudu není přípustné ani podle ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. Nejvyšší soud České republiky proto dovolání žalobce - aniž by se mohl věcí dále zabývat - podle ustanovení § 243b odst. 4, věty první a § 218 odst. 1 písm. c) o.s.ř. odmítl.

Po zjištění, že dovolání žalované je přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř., přezkoumal Nejvyšší soud České republiky měnící rozsudek odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání žalované je opodstatněné.

Projednávanou věc je i v současné době třeba posuzovat - s ohledem na to, že žalobcem tvrzená škoda vznikla v únoru 1987 (od 15.2.1987 začala vznikat ztráta na výdělku jako rozdíl mezi invalidním důchodem a průměrným výdělkem žalobce) - podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 88/1968 Sb., č. 153/1969 Sb., č. 100/1970 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 72/1982 Sb., č. 111/1984 Sb. a č. 22/1985 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30.6.1987 (dále jen „zák. práce“).

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzované věci zjištěno (správnost skutkových zjištění žalovaná nenapadá), že žalobce, který pracoval u žalované (jejího právního předchůdce) jako lamač-hlavní předák, utrpěl dne 25.4.1986 v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů úraz v důsledku porušení předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci žalovanou (jejím právním předchůdcem). Pro následky pracovního úrazu byl žalobci od 15.2.1987 přiznán invalidní důchod podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. c) zákona č. 121/1975 Sb. Žalovaná (její právní předchůdce) až do konce roku 1991 vyplácela žalobci náhradu za ztrátu na výdělku do tzv. limitované výše podle ustanovení § 195 zák. práce; při výpočtu náhrady přihlížela rovněž k výdělku, jehož žalobce u ní dosahoval vedle invalidního důchodu na méně placené práci. Od 1.1.1992 odmítla další náhradu poskytovat v důsledku změny poměrů podle ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce spatřované v tom, že žalobce onemocněl ischemickou chorobou srdeční.

S názorem odvolacího soudu, že při stanovení výše náhrady za ztrátu na výdělku nelze přihlížet k příjmům dosahovaným po pracovním úraze na méně placené práci, neboť za situace, kdy žalobce byl v důsledku pracovního úrazu plně invalidní, „je nutno mít za to, že žalobce výdělku dosahoval zvýšeným pracovním úsilím“, dovolací soud nesouhlasí.

Podle ustanovení § 195 odst. 1 zák. práce náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání plné (částečné) invalidity se poskytne pracovníku v takové výši, aby

spolu s jeho výdělkem po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením případného invalidního nebo částečného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu se rovnala jeho průměrnému výdělku před vznikem škody. Ke zvýšení invalidního důchodu pro bezmocnost ani k jeho snížení podle předpisů o sociálním zabezpečení se nepřihlíží.

Podle ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce náhrada za ztrátu na výdělku spolu s výdělkem postiženého pracovníka s případným invalidním nebo částečným invalidním důchodem poskytovaným při pracovním úrazu nesmí přesáhnout částku 2500 Kčs měsíčně. U pracovníků, jejichž průměrný výdělek před vznikem škody na zdraví byl vyšší než 2500 Kčs, se tato částka zvyšuje o 50% rozdílu mezi tímto výdělkem a částkou 2500 Kčs. Toto omezení neplatí, byla-li škoda způsobena úmyslně nebo byla-li způsobena výhradně organizací porušením předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Podle ustanovení § 195 odst. 3 zák. práce pracovníku, který bez vážných důvodů odmítne nastoupit práci, která mu byla zajištěna, přísluší náhrada za ztrátu na výdělku podle předchozích odstavců pouze ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody způsobené pracovníku úrazem nebo nemocí z povolání a průměrným výdělkem, kterého mohl dosáhnout na práci, která mu byla zajištěna.

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity nebo částečné invalidity je jedním z nároků z odpovědnosti za škodu při nemocech z povolání. Ke ztrátě na výdělku dochází proto, že pracovní schopnost pracovníka byla následkem nemoci z povolání snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výdělku je poskytnout přiměřené odškodnění pracovníku, který není schopen pro své zdravotní postižení způsobené nemocí z povolání dosahovat takový výdělek, jaký měl před poškozením. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělku je majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem pracovníka před vznikem škody a výdělkem po poškození (po zjištění nemoci z povolání), k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; tímto způsobem jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného pracovníka a jeho neschopnost dosahovat pro následky nemoci z povolání stejný výdělek jako před poškozením.

Výdělek pracovníka po poškození (po zjištění nemoci z povolání) může být ovlivněn okolnostmi, které nemají původ ve zdravotním postižení způsobeném nemoci z povolání. Dosahuje-li pracovník nižší výdělek nebo nemá-li po poškození žádný výdělek proto, že bez vážných důvodů odmítl nastoupit práci, která mu byla zjištěna, přísluší mu náhrada pouze ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody a průměrným výdělkem, kterého mohl dosáhnout na práci, která mu byla zajištěna (§ 195 odst. 3 zák. práce).

Na druhé straně výdělek po poškození může být ovlivněn tím, že pracovník vyvíjí zvýšené pracovní úsilí. Pracovník totiž může dosahovat tohoto výdělku (zcela nebo zčásti) pouze v důsledku zvýšené námahy, kterou vynakládá na překonávání zvláštních obtíží provázejících následky poškození zdraví nemocí z povolání. Vzhledem k tomu, že přihlédnutí k tomuto výdělku by nedůvodně zvýhodňovalo organizaci, která odpovídá za škodu při nemocech z povolání, nelze při určení náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity nebo částečné invalidity brát v úvahu výdělek, který poškozený pracovník dosáhl jen zvýšeným pracovním úsilím nutným k překonání zvláštních obtíží spojených s poškozením zdraví nemocí z povolání, ačkoliv jinak (nebýt

tohoto zvýšeného pracovního úsilí) by takový výdělek nedosáhl, popřípadě by nebyl schopen docílit žádného výdělku (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 4. 1981, sp. zn. 6 Cz 18/81, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 8, roč. 1983).

Pracovníkem, který má nárok na náhradu za ztrátu na výdělku při uznání invalidity, je i poživatel invalidního důchodu, který byl uznán plně invalidním podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. c) zákona č. 121/1975 Sb. (tj. proto, že je pro dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav sice schopen vykonávat soustavné zaměstnání, avšak jen zcela nepřiměřené jeho dřívějším schopnostem a společenském významu dosavadního zaměstnání). Takový pracovník totiž není povinen po přiznání invalidního důchodu vykonávat jakoukoli výdělečnou činnost a náhrada za ztrátu na výdělku při uznání invalidity mu přísluší bez přihlížení k průměrnému výdělku, kterého by mohl dosáhnout za práci, již by mohl vykonávat. Z uvedeného však nelze dovozovat, že při určení náhrady za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce nelze bez dalšího přihlížet k jeho výdělku, kterého dosáhl proto, že - ačkoliv není povinen vedle tohoto důchodu vykonávat výdělečnou činnost - nastoupil do zaměstnání.

I když poživatelé invalidních důchodů nejsou povinni vykonávat výdělečnou činnost, právní předpisy přiznání invalidního důchodu nespojují se zákazem výkonu pracovní činnosti. Ustanovení § 83 a násl. zákona č. 121/1975 Sb., naopak předpokládají, že jim bude umožněno „pracovní uplatnění“, jestliže to odpovídá jejich „zachované pracovní schopnosti“; uvedené platí nejen pro poživatele invalidních důchodů, kteří byli uznáni invalidními podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. c) zákona č. 121/1975 Sb, ale i pro ty, kteří se stali invalidními proto, že jsou neschopni vykonávat jakékoliv soustavné zaměstnání, proto, že by výkon takového zaměstnání vážně zhoršil jejich zdravotní stav, nebo proto, že jsou schopni vykonávat soustavné zaměstnání jen za zcela mimořádných podmínek [tj. podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. a), b) a d) zákona č. 121/1975 Sb]. S tím, že poživatelé invalidních důchodů mohou po přiznání invalidních důchodů pracovat, uvažuje mimo jiné ustanovení § 50 zák. práce a § 50 odst. 1 nařízení vlády č. 54/1975 Sb., resp. § 47 odst. 1 nařízení vlády č. 223/1988 Sb. Počítá s tím také ustanovení § 195 odst. 1 zák. práce, neboť i v případě náhrady za ztrátu na výdělku při uznání invalidity stanoví, že náhrada se poskytne ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem pracovníka před vznikem škody a jeho výdělkem po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu.

Ačkoliv zákoník práce a další právní předpisy uvažují s tím, že poživatelé invalidního důchodu mohou (budou) i po přiznání důchodu pracovat, neznamená to, že by se k jejich výdělku z této pracovní činnosti při určení náhrady za ztrátu na výdělku při uznání invalidity bez dalšího nepřihlíželo. Protože - jak výše uvedeno - jediným důvodem, pro který se při náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity nebo částečné invalidity nepřihlíží k výdělku pracovníka po pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, je skutečnost, že pracovník výdělku dosáhl zvýšeným pracovním úsilím, platí uvedené pravidlo i pro pracující poživatele invalidních důchodů. Při určení náhrady za ztrátu na výdělku při uznání invalidity podle ustanovení § 195 zák. práce se tedy k příjmům ze zaměstnání poživatele invalidního důchodu nepřihlíží jen tehdy, dosahuje-li pracovník tohoto výdělku zvýšeným pracovním úsilím.

Z uvedeného vyplývá, že měnící rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Veden nesprávným právním názorem se pak odvolací soud nezabýval tím, zda žalobce, který byl uznán invalidním podle ustanovení § 25 odst. 3 písm. c) zákona č. 21/1975 Sb., dosahoval v době invalidity svého výdělku pouze zvýšeným pracovním úsilím (námahou) nutným k překonání zvláštních obtíží spojených s poškozením zdraví nemocí z povolání, ačkoliv jinak (nebýt

tohoto zvýšeného pracovního úsilí) by takový výdělek nedosáhl, popřípadě by nebyl schopen docílit žádného výdělku. Institut nezapočítávání příjmu dosaženého zvýšeným pracovním úsilím přitom zohledňuje případy, kdy poživatel důchodu bez ohledu na nepříznivý zdravotní stav vykonává práci, byť jej to stojí ve srovnání se zdravotně disponovanými pracovníky nepoměrně větší obtíže, a musí pro dosažení výdělku za cenu zvýšené námahy překonávat zvláštní obtíže spojené s poškozením zdraví. Vzhledem k tomu, že uvedená úprava se vztahuje na situaci pracovníka, který byl poškozen na zdraví a následky tohoto druhu přetrvávají, je míněno především takové úsilí, které pracovník při práci vyvíjí právě pro svůj zdravotní stav, a které je nezbytné, aby mohl vůbec pracovat. Jde tedy o úsilí spočívající v překonávání těžkostí, které pracovníkovi nově vznikají v takovém rozsahu, že jej omezují v běžné pracovní činnosti. Tyto těžkosti musejí mít původ právě v poškození zdraví, za které organizace odpovídá. Jedná se proto především o případy, kdy určitou tělesnou indispozici (snížení kvality smyslových orgánů, poškození končetin, poruchy vnitřních orgánů či psychické potíže), která je překážkou kvalitního uplatnění pracovních sil, nahrazuje pracovník tím, že z rezervoáru svých tělesných i duševních schopností, možností a sil čerpá nad poměry obvyklé u něj před vznikem škody.

Právní úprava invalidních důchodů spatřuje ztrátu pracovní schopnosti v nesouměřitelnosti povolání, které poživatel může vykonávat, s povoláním předchozím ve smyslu nepřiměřenosti využití pracovních schopností a rozdílu společenského významu obou zaměstnání. Zákonné podmínky pro přiznání invalidního důchodu tedy nemusejí vždy přímo korespondovat s nároky, které vyžaduje vzhledem ke konkrétním zdravotním potížím nové zaměstnání, a sama okolnost, že pracovník vykonává po nemoci z povolání pouze práci nesouměřitelnou s předchozím zaměstnáním, neznamená automaticky, že se tak děje zvýšeným pracovním úsilím. Zdravotním stavem vynucený přechod na zaměstnání nepřiměřené jak po stránce využití pracovních sil, tak po stránce společenského významu, je nepochybně nepříznivou okolností, která může být spojena i s negativními psychickými vlivy, s nimiž se pracovník musí vyrovnat. O zvýšené pracovní úsilí v této souvislosti však jde pouze tehdy, vyvíjí-li je pracovník ve shora definovaných mezích proto, aby vůbec mohl práci vykonávat, tedy aby přes zhoršený zdravotní stav dostál požadavkům kladeným na jeho výkon při plnění pracovních úkolů. Jedině tehdy, když samotný výkon práce nutí pracovníka, aby s výraznějším nasazením sil překonával omezení plynoucí z jeho zdravotního stavu, se při určení náhrady za ztrátu na výdělku při uznání invalidity podle ustanovení § 195 zák. práce k příjmům ze zaměstnání poživatele invalidního důchodu nepřihlíží (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.10.1998 sp. zn. 2 Cdon 1233/97, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č 29, roč. 2000).

Protože rozsudek odvolacího soudu v měnící části o věci samé není správný, Nejvyšší soud České republiky jej v této části, jakožto i v akcesorických výrocích o náhradě nákladů řízení [srov. § 242 odst. 2 písm. b) o.s.ř.], zrušil a věc vrátil v tomto rozsahu Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem, § 243b odst. 2 věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Doručování
- Pracovní smlouva
- Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
- Konzumace alkoholu na pracovišti (exkluzivně pro předplatitele)

- Překvapivé skutkové posouzení
- Pracovněprávní vztahy (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada za ztrátu na výdělku (exkluzivně pro předplatitele)
- Pracovní poměr (exkluzivně pro předplatitele)
- Mzda (exkluzivně pro předplatitele)
- Plat
- Služební poměr